

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-2-20>

УДК 159.9.018.4-057.86

Владислав ПЕТРЕНКО

аспірант кафедри психології,

Державний торговельно-економічний університет

<https://orcid.org/0009-0008-2345-2292>

e-mail: v.petrenko@knute.edu.ua

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ІТ-ФАХІВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

У статті проаналізовано сучасні концептуальні підходи та методичні прийоми психологічного аналізу професійної діяльності ІТ-фахівців, які охоплюють операціональний, мотиваційний і регуляторний вектори дослідження. Виокремлено шість провідних концепцій та систематизовано 13 груп методів – від вивчення документації до алгоритмічного аналізу й експериментальних психофізіологічних підходів. Обґрунтовано доцільність застосування системної професіографії, що враховує психологічні, технічні, соціальні та санітарно-гігієнічні чинники діяльності ІТ-фахівця.

Ключові слова: психологічний аналіз, ІТ-фахівець, професіографія, методичні прийоми, професійно-психологічний відбір.

Vladyslav PETRENKO

State University of Trade and Economics

SYSTEMIC APPROACH TO THE PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF IT PROFESSIONALS' OCCUPATIONAL ACTIVITY: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

This article presents a comprehensive theoretical and methodological analysis of the psychological features of IT professionals' occupational activity. The study focuses on the relevance of psychological assessment and professional selection in the IT field, which is characterized by rapid technological change, high cognitive demands, and increasing mental workload. The authors examine and systematize modern conceptual approaches to the psychological analysis of professional activity, including functional-algorithmic, structural, structural-algorithmic, generalized structural, structural-psychological, and integrative models of mental activity. These models serve as a foundation for understanding the operational, motivational, and regulatory aspects of professional performance in the IT sphere. The study identifies and classifies thirteen groups of psychological methods used in professional analysis, such as the study of official documentation, observation, interviews, modeling, algorithmic and temporal analysis of tasks, and psychophysiological experimentation. Special emphasis is placed on the application of systemic profesigraphy, which enables the integrated study of working conditions, mental demands, and psychological characteristics of the professional environment. This approach allows for the identification of key factors influencing professional suitability, psychological well-being, and long-term efficiency of IT specialists. The research also outlines the importance of evaluating both stable and developable psychological traits when making decisions about personnel recruitment, training, and development in the IT industry. The findings contribute to the development of methodological frameworks for improving professional

selection procedures and psychological support for IT professionals, ensuring better alignment between personal capabilities and professional requirements.

Keywords: psychological analysis, IT specialist, professionalography, methodological techniques, professional psychological selection.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Психологічний аналіз професійної діяльності розглядається багатьма вченими, як складний, багатовекторний і багаторівневий методичний інструментарій, що динамічно розвивається. Водночас існуючі підходи розглядають лише окремі аспекти професійної діяльності в ІТ-сфері. Отже, виникає необхідність у цілісному, інтегрованому механізмі аналізу, що враховував би специфіку програми підготовки, методів, критеріїв оцінки професійно важливих якостей, набуття професійних компетентностей, придатності та професійного благополуччя ІТ-фахівців.

Аналіз досліджень та публікацій

Різноманітні концепції психологічного аналізу професійної діяльності розроблялися такими вченими, як В. Барко, А. Карпукіна, О. Кокун, М. Корольчук, В. Крайнюк, М. Макаренко, С. Миронець та ін. [2; 9; 11; 12; 15; 17; 20]. Зокрема, М. Корольчук і В. Крайнюк узагальнили ці підходи у вигляді таких концепцій: функціонально-алгоритмічного, структурного, узагальненого структурного, структурно-психологічного та концепції аналізу інтегративних психічних процесів [12, с. 108]. Також активно розвиваються загальнопсихологічні теорії діяльності [16; 18], суб'єктний підхід [22; 23], концепція інтегративного аналізу психофізіологічних процесів у професійній діяльності [8; 11; 17].

Формулювання цілей статті

Метою статті є систематизація та критичний аналіз основних концепцій і методичних прийомів психологічного аналізу професійної діяльності ІТ-фахівців, а також розробка змісту, принципів і алгоритму системної професіографії з подальшим формуванням комплексної професійної моделі ІТ-спеціаліста.

Виклад основного матеріалу

У різних підходах і концепціях щодо психологічного аналізу професійної діяльності, як правило, розглядаються окремі аспекти, особливості діяльності в залежності від наукових уподобань вчених і мети досліджень. В одних концепціях на перший план виступають

операціональні аспекти, тобто діяльність описується як послідовність змін операцій (дій). В інших – за основу береться вивчення мотиваційного аспекту діяльності, тобто вона розглядається в плані аналізу динаміки напрямів її мотивів. Водночас головним в усіх концепціях є аналіз регулюючих механізмів діяльності. Разом з тим поєднує усі концепції те, що вчені описують діяльність з точки зору аналізу реалізації і оцінювання психофізіологічних процесів та їх відповідності вимогам професійних умов діяльності [2; 4; 9; 11; 12; 15; 17].

На підставі аналізу наукових робіт зазначених вчених М. Корольчук і В. Крайнюк виокремили найбільш відомі концепції психологічного аналізу діяльності [12, с.108]. Цей перелік включає: функціонально-алгоритмічний підхід, метод структурного аналізу, узагальнений структурний метод, структурно-алгоритмічний підхід, структурно-психологічну концепцію, концепцію аналізу інтегративних психічних процесів.

Для вивчення професійної діяльності, суб'єктно-об'єктних взаємодій використовується ряд загальнопсихологічних концепцій діяльності. Вони розглядаються з позиції макроструктури, представлені наступними одиницями: окремої (особливої) діяльністю, дією й операцією [16; 18].

Вивчення психологічного рівня регуляції суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків у процесі професійної діяльності дозволяє використовувати суб'єктний підхід, що розглядає працю як функціональну психічну систему, центральною ланкою якої є особистість. Даний підхід спрямовано на пізнання психологічної суті праці людини як індивіда, що здійснює конкретну соціально значиму й економічно нормовану діяльність. Концепція суб'єктного підходу забезпечує пізнання саме індивідуальних процесів психіки, які актуалізуються людиною в професійній діяльності, а також особливостей формування тих когнітивних, особистісних, емоційно-вольових регуляторів, що забезпечують адекватну реалізацію суб'єкта в діяльності [22; 23].

На думку багатьох вчених щодо наукових підходів психологічного аналізу професійної діяльності, важливим є її вивчення з позицій аналізу компонентів психологічної системи діяльності та їх інтегральної оцінки [8; 9; 11; 12; 16; 17].

Отже, кожна з розглянутих концепцій має право на існування, кожна дає істотні наукові результати, що не суперечать один одному і не виключають один одного, а гармонійно доповнюють. Критичний аналіз представленого матеріалу свідчить про те, що потрібно завжди

мати на увазі різноманіття наукових підходів, але жоден не може вважатися універсальним.

Характеристика основних методичних прийомів психологічного аналізу професійної діяльності будь-якого спеціаліста, і зокрема ІТ-фахівця, представлено у роботах В. Барка, С. Болтівця, В. Клименка, О. Кокуна, М. Макаренка, С. Максименка, С. Миронця, Г. Федоришин, Ю. Боярчук, Д. Філоненка [2; 4; 10; 11; 15; 16; 17; 24; 25].

Для практичного використання основні методичні прийоми психологічного аналізу діяльності узагальнено і представлено у роботі М. Корольчука і В. Крайнюк [12, с. 104-105]. Зокрема, систематизовано 13 основних груп методів, які охоплюють:

1. Вивчення офіційної документації (інструкції, нормативи), що дозволяє отримати уявлення про характер, зміст і структуру діяльності, її небезпечні та відповідальні моменти.

2. Інженерно-психологічне обстеження робочих місць і технічних умов виконання завдань.

3. Спостереження за діяльністю з реєстрацією каналів інформації, навантаження аналізаторів і функціональних систем спеціаліста.

4. Бесіди з фахівцями для виявлення суб'єктивного образу діяльності.

5. Метод «думання вголос» – як засіб фіксації когнітивної динаміки професійного мислення.

6. Анкетування й експертні оцінки, що дозволяють оцінити як індивідуальні особливості, так і стандарти професійної думки.

7. Хронометраж операцій для визначення навантаження, частоти повторень і інтенсивності.

8. Реєстрація психофізіологічних параметрів діяльності: рухи очей, мова, сенсомоторика, пульс, дихання.

9. Аналіз помилок (сенсорні, логічні, операційні), характерних для спеціалістів типу «людина-знакова система».

10. Алгоритмічний аналіз робочих циклів: послідовності дій, логічні схеми, графіки трудових процесів.

11. Оцінка факторів середовища, включаючи соціально-психологічні чинники і джерела напруги.

12. Експериментальні методи: трудовий метод, метод додаткових завдань, ситуаційний експеримент.

13. Моделювання діяльності з використанням тренажерів, симуляторів і стендів.

На підставі аналізу наукових підходів до методології вивчення професійної діяльності фахівців найбільш адекватним для досягнення мети і завдань нашого дослідження є професіографія. Ми розглядаємо її як комплексний метод вивчення й опису змістовних і структурних характеристик професії з метою встановлення особливостей взаємин суб'єкта праці. За результатами професіографії складається професіограма – зібрання даних (технічних, технологічних, санітарно-гігієнічних, психологічних, психофізіологічних) про характерні ознаки процесу праці, її умови і організації. За даними професіограми, її психологічного аналізу визначається психограма професії – її психологічний опис, що є інтерпретаційним аналізом операціонально-технологічного змісту конкретної професійної діяльності та в підсумку характеризується сукупністю професійно важливих психологічних і психофізіологічних якостей, які реалізуються у даній діяльності й забезпечують її виконання [12, с. 113].

Науковці вивчали особливості професійної діяльності фахівців у різних сферах, а саме: в галузі освіти і менеджменту [8, с. 37-41]; в галузі торговельно-економічної сфери [1; 13; 20; 21]; особливості діяльності працівників митної сфери досліджували М. Берташ, А. Калиниченко [3; 7]; специфічні умови працівників служби надзвичайних ситуацій – В. Крайнюк, С. Миронець [12; 17]; характеристику фахівців Збройних сил України – В. Осьодло, М. Корольчук [19; 20]; особливості діяльності працівників поліції – В. Барко, В. Лефтеров [2; 14]. Окрему увагу в дослідженнях останніх років приділено вивченню професійної діяльності ІТ-фахівців [6; 24; 25].

Усі зазначені автори використовували у своїх дослідженнях щодо аналізу професійної діяльності фахівців загальнонаукові принципи професіографії та алгоритм її складання. У загальному вигляді принципи професіографії представлені у роботі М. Корольчука і В. Крайнюк [12, с. 114]. Вони включають специфічність (конкретність) опису визначеної діяльності; поетапність вивчення діяльності – процесуальна послідовність збору й аналізу матеріалу (етапи «інформаційний», «аналітичний», «синтетичний», «експериментальний», «результуючий»); цілеспрямованість опису у відповідності до конкретної практичної задачі (профорієнтація, профвідбір, профпідготовка); селективність (вибірковість) об'єкта вивчення; багаторівневість (комплексність) вивчення суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків на всіх рівнях функціонування системи діяльності; динамічність вивчення; системність – вивчення взаємозв'язків і взаємовпливів окремих компонентів діяльності;

ідентичність методичних прийомів і програм вивчення й опису; використання якісно-кількісних методів вивчення – взаємне доповнення змістовної і статистичної інформації.

У зв'язку з тим, що будь-яка професійна діяльність є складною системою, яка характеризується взаємозв'язками її елементів, ієрархією цих елементів, наявністю системних якостей і системно-утворюючого фактора, то технологія психологічного вивчення суб'єкта праці, на думку багатьох вчених, має проводитися на основі представлених принципів системної професіографії [1; 2; 3; 7; 8; 14; 17; 19; 20].

Специфікою складання професіограми з метою розв'язання задачі діагностики і прогнозування професійної придатності фахівців ІТ-сфери є орієнтація на визначення насамперед найбільш стійких, стабільних психологічних якостей особистості, які забезпечують реалізацію конкретного виду діяльності, за рівнем успішності навчання, ефективності, діяльності і професійного благополуччя.

Використання принципів системної професіографії дозволило створити «Професійну модель ІТ-фахівця», яка охоплює:

- загальні характеристики (рівень, функції, професійне середовище);
- режим праці та відпочинку;
- характеристику робочого місця (зони ризику, сигнальні пристрої, фізичні навантаження);
- ключові психофізіологічні та соціально-психологічні фактори;
- професійно важливі якості, які сприяють або обмежують придатність до професії.

Системний підхід дозволив не лише виокремити основні вимоги до ІТ-фахівців, але й врахувати обмеження, пов'язані з індивідуально-психологічними характеристиками, стресогенними чинниками, динамікою вимог до професії, а також перспективами розвитку чи компенсації окремих якостей у процесі професійного навчання.

Разом з тим професійно важливі якості, функції, компетентності формуються в професійній діяльності. Водночас можливості їхнього розвитку обмежені як індивідуально психологічними особливостями кожного, так і зовнішніми факторами пов'язаними зі зміною вимог професії до фахівця. При обґрунтуванні професійних вимог до майбутніх ІТ-фахівців варто враховувати, що існують індивідуально-психологічні властивості, що не піддаються розвитку, компенсації в конкретних умовах підготовки – за

тривалістю, за змістом засобів (додаткові заняття, тренування, психологічна підготовка) [4; 5; 12; 13; 15; 17; 21].

На підставі теоретичного аналізу і практичного досвіду професійно-психологічного відбору до таких якостей відносяться особливості темпераменту, деякі риси характеру, емоційна нестійкість. З іншого боку, є вимоги, що несуттєво обмежують індивідуальні особливості, деякі з яких легко компенсуються, розвиваються відповідним зусиллям того, кого навчають, і спеціальними тренуваннями. Це такий рівень вимог, який припускає легко в майбутньому подолати незначно виражену нервово-психічну напруженість, скорегувати точність професійної координації рухів, який можна розвинути під час оволодіння професійними навичками, а також наявність несприятливих рис характеру, які можна компенсувати в процесі професійно-психологічної підготовки [9; 10; 11; 12; 15; 18].

Таким чином, поєднання концептуальних підходів, методичних прийомів та принципів системної професіографії дозволяє створити науково обґрунтовану методику професійно-психологічного відбору ІТ-фахівців, що є особливо актуальним в умовах стрімкої динаміки технологічного розвитку й високих вимог до психофізіологічної надійності фахівців ІТ-галузі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

В результаті аналізу наукових джерел було виокремлено кілька основних концептуальних підходів до психологічного аналізу професійної діяльності фахівців: функціонально-алгоритмічний, структурний, узагальнений структурний, структурно-алгоритмічний, структурно-психологічний та концепцію аналізу інтегральних психічних процесів. Кожен із цих підходів доводить свою наукову цінність і дає важливі результати, проте їх застосування залежить від мети, завдань і наукових уподобань дослідника, тому жоден із них не є універсальним рішенням. Виокремлені концептуальні моделі дозволяють чітко визначити психічні пізнавальні процеси, властивості та стани, які сприяють оперативному опануванню професії ІТ-спеціалістом, а також ті якості, які піддаються цілеспрямованому розвитку в процесі підготовки. Водночас звернено увагу на те, які психологічні характеристики залишаються стійкими протягом життя і можуть негативно впливати на успішність професійного шляху.

Систематизація методичних прийомів психологічного аналізу – від вивчення офіційних документів та інженерно-психологічного обстеження робочого місця до алгоритмічного аналізу робочого циклу,

аналізу помилок і експериментальних психофізіологічних методів – дала змогу створити комплексний інструментарій для дослідження діяльності ІТ-фахівців. На цій основі обґрунтовано застосування системної професіографії як методу, що поєднує професіограму та психограму, дозволяючи врахувати технічні, технологічні, санітарно-гігієнічні, психологічні та психофізіологічні характеристики професії. Узагальненню концептуальних підходів і методичних прийомів відповідають принципи професіографії: специфічність опису, поетапність, цілеспрямованість, селективність, багаторівневність, динамічність, системність, ідентичність методик та поєднання якісних і кількісних методів.

Розроблена «Професійна модель ІТ-фахівця» забезпечує послідовний узагальнений аналіз професійної діяльності та вимог до особистості. Це створює основу для більш обґрунтованого професійно-психологічного відбору, прогнозування придатності кандидата, ефективного навчання та підтримки професійного благополуччя.

У подальших дослідженнях доцільно розробити кількісно-якісні методики зіставлення індивідуально-психологічних якостей із «профілями вимог» для різних ІТ-спеціальностей, враховуючи можливості компенсації та мінливість психічних функцій. На нашу думку, варто розширити експериментальні дослідження з моделюючими методами – тренажерами, ситуаційними експериментами – для вивчення адаптивних реакцій ІТ-фахівців у критичних робочих ситуаціях. Корисними будуть лонгітюдні дослідження динаміки професійно важливих якостей протягом навчання й професійної діяльності. Нарешті, доцільно розробити рекомендації щодо психологічного аналізу системи адаптації новачків у великих ІТ-проектах для підвищення продуктивності та зниження ризику професійного вигорання.

Література

1. Авраменко М. В. Метод професіографії у структурі дослідження особливостей підприємницької діяльності. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 25 лют. 2022 р. / за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 22-26.
2. Барко В., Белогурова С., Кирієнко Л. Теоретичні засади вдосконалення професійного психологічного відбору кадрів для Національної поліції України. *Наука і правоохоронна*. 2017. №1. С. 230-238.

3. Берташ М. І., Корольчук М. С. Професіографія діяльності працівників державної митної служби та психологічні детермінанти професійного відбору. *Габітус*. 2024. №61. С. 241-246.
4. Болтівець С. І. Здоров'я психічне. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс]. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-16756>.
5. Войтенко О. В. Професійне благополуччя в системі саморегуляції особистості: теоретична модель. *Психологічні студії*. 2024. № 1. С. 18-23.
6. Захаров Р., Криворучко О., Сергієнко В. Клієнт-серверний програмний продукт визначення компетентностей фахівців IT-сфери. *Управління розвитком складних систем*. 2024. №58. С. 67-73.
7. Калениченко Р., Коханець А., Берташ, М. Професійний відбір та професійний добір у профорієнтаційній роботі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. №69(5). С.47-57.
8. Карамушка Л., Креденцер О. Аналіз основних психологічних чинників розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2020. № 1 (19). С. 36-44.
9. Карпуніна А. М. Психологічні та психофізіологічні шляхи підвищення ефективності діяльності. Київ : Знання, 1990. 19 с.
10. Клименко В. В. Теоретико-методологічні проблеми психології (психосеміотичний аналіз понять) : монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2017. 304 с.
11. Кокун О. М. Сприяння підвищенню життєстійкості фахівців соціономічних професій : методичні рекомендації / О. М. Кокун, О. М. Корніяка, Н. М. Панасенко та ін.; за ред. О. М. Кокун. Київ-Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 84 с.
12. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2012. 536 с.
13. Кушніренко К., Мостова І. Мотивація молоді при обранні соціономічних професій. *Вісник Національного університету оборони України*. 2024. № 81 (5). С. 96-100.
14. Лефтеров В. О. Психологічні технології конкурсного відбору та професійного навчання поліцейських. *Причорноморські психологічні студії*. 2017. №1. С. 68-73.
15. Макаренко М. В. Основи професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних

психофізіологічних відмінностей між людьми. Київ : Ін-т фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, 2006. 395 с.

16. Максименко С. Д. Метод дослідження особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 7. С. 1-8.

17. Миронець С. М. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 712 с.

18. Мілерян Є. О. Психологія праці та професійної освіти. Вибрані наукові праці. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2013. 290 с.

19. Осьодло В. І., Грилюк С. М., Тютюнник Л. Л. Сучасний стан та перспективи психологічного забезпечення у Збройних Силах України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 1. С. 89-98.

20. Психологія професійного самовизначення особистості : монографія / М. С. Корольчук, Ю. В. Дроздова, В. М. Корольчук та ін.; за заг. ред. М. С. Корольчука. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 280 с.

21. Птуха І. С. Теоретико-методологічні засади професійного психологічного відбору персоналу в міжнародні компанії. *Правничий вісник Університету «КРОК»* : зб. наук. пр. Ун-ту економіки та права «КРОК». 2017. № 27. С. 182-189.

22. Татенко В. О. Психологічні ознаки професіоналізму. *Психолог*. 2015. №36 (180). С. 3-6.

23. Титаренко Т. М. Індикатори психологічного здоров'я особистості. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2016. № 9. С.196-215.

24. Федоришин Г., Боярчук Ю. Особливості мотивації професійної діяльності працівників ІТ-сфери. *Збірник наукових праць: психологія (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)*. 2019. № 23. С.101-110.

25. Філоненко Д. Особистісний портрет представника ІТ-сфери. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2017. № 4(1). С. 102-107.

References

1. Avramenko M. V. Metod profesiografii u strukturi doslidzhennia osoblyvostei pidpriemnytskoi diialnosti. Vektory sotsialnoi, orhanizatsiinoi ta ekonomichnoi psykholohii: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 25 liut. 2022 r. / za zah. red. A. A. Mazaraki. Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t, 2022. S. 22-26.

2. Barko V., Bielohurova S., Kyriienko L. Teoretychni zasady vdoskonalennia profesiinoho psykholohichnoho vidboru kadriv dlia Natsionalnoi polit sii Ukrainy. Nauka i pravookhorona. 2017. № 1. S. 230-238.

3. Bertash M. I., Korolchuk M. S. Profesiografiia diialnosti pratsivnykiv derzhavnoi mytnoi sluzhby ta psykholohichni determinanty profesiinoho vidboru. *Habitus*. 2024. № 61. S. 241-246.
4. Boltivets S. I. Zdorovia psykhične. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Elektronnyi resurs]. K. : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2010. Rezhym dostupu : <https://esu.com.ua/article-16756>.
5. Voitenko O. V. Profesiine blahopoluchchia v systemi samorehulatsii osobystosti: teoretychna model. *Psykholohichni studii*. 2024. № 1. S. 18-23.
6. Zakharov R., Kryvoruchko O., Serhienko V. Klient-servernyi prohrannyi produkt vyznachennia kompetentnosti fakhivtsiv IT-sfery. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*. 2024. № 58. S. 67-73.
7. Kalenychenko R., Kokhanets A., Bertash M. Profesiinyi vidbir ta profesiinyi dobir u proforiientatsiini roboti. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. 2022. № 69(5). S. 47-57.
8. Karamushka L., Kredentser O. Analiz osnovnykh psykholohichnykh chynnykiv rozvytku pidpriemnytskoi aktyvnosti personalu osvitykh orhanizatsii. *Orhanizatsiia psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. 2020. № 1(19). S. 36-44.
9. Karpukhina A. M. Psykholohichni ta psykhofiziologichni shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti. Kyiv: Znannia, 1990. 19 s.
10. Klymenko V. V. Teoretyko-metodolohichni problemy psykholohii (psykholemiotychnyi analiz poniat): monohrafiia. Kyiv: Vydavnychy dim «Slovo», 2017. 304 s.
11. Kokun O. M., Korniake O. M., Panasenko N. M. ta in.; za red. O. M. Kokuna. *Sproiatia pidvyshchenniu zhyttiistosti fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii: metodychni rekomendatsii*. Kyiv–Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska, 2021. 84 s.
12. Korolchuk M. S., Krainiuk V. M. Teoriia i praktyka profesiinoho psykholohichnoho vidboru: navch. posib. Kyiv: Nika-Tsentr, 2012. 536 s.
13. Kushnirenko K., Mostova I. Motyvatsiia molodi pry obranni sotsionomichnykh profesii. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. 2024. № 81 (5). S. 96-100.
14. Lefterov V. O. Psykholohichni tekhnologii konkursnoho vidboru ta profesiinoho navchannia politseiskyyh. *Prychornomorski psykholohichni studii*. 2017. № 1. S. 68-73.
15. Makarenko M. V. Osnovy profesiinoho vidboru viiskovykh spetsialistiv ta metodyky vyvchennia indyvidualnykh psykho-fiziologichnykh vidminnosti mizh liudmy. Kyiv: Inst. fiziologii im. O. O. Bohomoltsia NAN Ukrainy, 2006. 395 s.
16. Maksymenko S. D. Metod doslidzhennia osobystosti. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. 2004. № 7. S. 1-8.
17. Myronets S. M. Psykholohiia diialnosti mizhnarodnykh humanitarnykh misyii: teoretychni ta prykladni aspekty: monohrafiia. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2020. 712 s.
18. Mileryan Ye. O. Psykholohiia pratsi ta profesiinoy osvity. *Vybrani naukovi pratsi*. Kyiv: NVP «Interservis», 2013. 290 s.
19. Osodlo V. I., Hryliuk S. M., Tiutiunyyk L. L. Suchasnyi stan ta perspektivy psykholohichnoho zabezpechennia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. *Dniprovskiy naukovy chasopys publichnogo upravlinnia, psykholohii, prava*. 2021. № 1. S. 89-98.
20. Psykholohiia profesiinoho samovyznachennia osobystosti : monohrafiia / M. S. Korolchuk, Yu. V. Drozdova, V. M. Korolchuk ta in.; za zah. red. M. S. Korolchuka. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2018. 280 s.
21. Ptukha I. S. Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoho psykholohichnoho vidboru personalu v mizhnarodni kompanii. *Pravnychy visnyk Universytetu «KROK»*. 2017. № 27. S. 182-189.

22. Tatenko V. O. Psykholohichni oznaky profesiionalizmu. Psykholoh. 2015. № 36(180). S. 3-6.
23. Tytarenko T. M. Indykatory psykholohichnoho zdorovia osobystosti. Psykholohichni nauky: problemy i zdobutky. 2016. № 9. S. 196-215.
24. Fedoryshyn H., Boiachuk Yu. Osoblyvosti motyvatsii profesiinoi diialnosti pratsivnykiv IT-sfery. Zbimyk naukovykh prats: psykholohiia (Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyla Stefanyka). 2019. № 23. S. 101-110.
25. Filonenko D. Osobystisnyi portret predstavnyka IT-sfery. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriia: Psykholohichni nauky. 2017. № 4(1). S.102-107.